

Det gröna hjärtat

*Här, i Sydamerikas minst besökta hörn, finns ännu orörd regnskog. Gigantiska träd vars kronor gömmer spindelapor och aror. Mellan blommorna fladdrar kolibrier och fjärilar, i träskmarkerna slingrar kajmaner och anakondor. Följ med till **Guyanas** gröna inre.*

TEXT HENRIK BRANDÃO JÖNSSON FOTO ANDERS KRISTENSSON

GUIDEN VÄCKER OSS klockan 05. Jag trasslar mig ur mitt moskitnät och snörar på kängorna. Det är sista dagen på vår djungelvandring och guiden vill försäkra sig om att vi verkligen gjort allt för att skåda några av de vilda kattdjuren som lever i Guyanas regnskog. Ännu har inte solen gått upp, men vrålaporna är vakna och tjuoter som om världens bästa rejvfest fortfarande håller på uppe i trädkronorna.

Vi går längs stigen som leder till lervägen som slingrar sig genom hela Guyana. Mellan klockan tio på kvällen och sex på morgonen är grusvägen stängd för trafik och djurlivet kan ostört ta sig över. Guiden går först och efter kommer Anders med sina kameror hängande över axlarna. Minsta prassel i den täta grönskan får honom att ta upp kameran till ögat som en jägare för bössan till sin axel.

Den senaste veckan har vi tillbringat på olika lodger i den regnskog som fascinerade den svenske filmaren och naturkännaren Jan Lindblad. I nästan tio år bodde han i Guyana och kom nära både djurlivet och ursprungsbe-folkningen. Inte mycket har hänt sedan han flyttade hem till Sverige 1975. 80 procent av Guyana är fortfarande täckt av orörd regnskog. Det gör att chansen att se vilda djur är mycket stor. Vi har sett papegojor i träden, ibis-fåglar i skymningen, kajmaner i floden och spindelapor i träden. Det enda vi har missat är jaguaren, ozeloten och leoparden – de tre vilda kattdjuren – som är anledningen till att de flesta reser hit.

När vi når fram till den leriga grusvägen har solen gått upp och morgondimman sveper över trädkronorna. Jag har ormfobi och tittar alldeles för mycket ned i marken.

Vi har sett papegojor i träden, ibisfåglar i skymningen, kajmaner i floden och spindelapor i träden.

Anders tittar upp i träden. Guiden är den ende som kollar rakt fram. Det är knäpptyst och vi viskar mellan varandra. Två röda aror iakttar oss från en gren högst upp i lövverket. De undrar nog vad vi är för några. Plötsligt pekar guiden och viskar.

– A cat! A cat! That's a cat!

Tjugofem meter framför oss står en ozelot stilla på vägen och möter vår blick. Pälsen är prickig som en jaguar och jag vet inte om jag ska bli rädd eller glad. Anders tar fram kameran och går ned på knä. Sakta vandrar ozeloten över vägen och försvinner in bakom den gröna ridån på andra sidan vägen. Han vill inte vara med på bild.

– Wow, säger guiden. Det är första gången jag ser en ozelot här.

Jag tror knappt att det är sant. Efter bara en vecka i Guyanas regnskog har vi sett ett vilt kattdjur. Det tog Jan Lindblad betydligt längre tid. Under några sekunder visade den sin gulbruna päls för oss. Det kan låta kort, men för mig är det tillräckligt. Jag har sett en livs levande *Leopardus pardalis melanurus*.

GUYANA ÄR NÄGOT så ovanligt som ett karibiskt land i Sydamerika. Det är det enda landet på kontinenten som har engelska som första språk och det enda land, förutom Surinam, som har vänstertrafik. Nästan hälften av befolkningen kommer från Indien och var tjänstefolk åt britterna när Guyana var en koloni på 1800-talet. När landet blev självständigt från Storbritannien 1966 övertog indierna deras position och den svarta befolkningen, som härstammar från förslavade afrikaner, blev tjänstefolk åt indierna.

Att svarta inte har chans att få ett välbetalt jobb i Guyana gör att stora delar av den afroguayanska befolkningen migrerar. Eftersom engelska är deras moders- ➤

Georgetown känns mer som Karibien.

En curassow-höna kollar in oss.

Det här trädet får aldrig några riktiga kramar. Det går helt enkelt inte att krama runt stammen.

Den svarta spindelapan slänger sig runt i träden med hjälp av sina långa armar och sin svans som är längre än hela kroppen.

mål har de inga problem att få jobb i New York, Toronto eller London, vilket gör att det idag bor fler guyanare utomlands än det gör i Guyana. Varje år minskar invånarantalet med några tusen och trots att Guyana är stort som Storbritannien bor här inte fler än 735 000. Att folk tvingas lämna sitt land är en tragedi, men för regnskogen är det utmärkt. Påverkan på naturen blir mindre.

När vi planerade resan till Guyana varnade många av mina kolleger mig för huvudstaden Georgetown. »Ta taxi till allt och gå inte ut på kvällen. Det är livsfarligt.« Jag vet inte om mina kolleger skämtade eller bara försökte skrämja upp mig, men någon sömnigare huvudstad än Georgetown har jag sällan satt min fot i. Invånarna vankar fram och tillbaka under sina skuggande paraplyer och gatuförsäljarna säljer sina varor utan att skrika. Inte ens på kvällen känns det farligt, även om alla rekommenderar taxi.

DEN STÖRSTA SEVÄRDHETEN i Guyana är Kaieteurfallet som ser ut att vara hämtat ur Fantomen. Eftersom det inte finns många vägar i Guyana tar det fem dagar att ta sig till vattenfallet landvägen. Det vanligaste sättet är flyga med ett propellerplan som tar sig dit på 45 minuter. Vi köper varsin biljett och tar taxi ut till den lilla flygplatsen. Det är söndag morgon och vår pilot är en timme försenad.

– Det var egentligen inte jag som skulle flyga idag, men min kollega är så bakfull att han inte kunde. Han fyllde är igår, säger piloten.

Jag och Anders tittar förskräckt på varandra och går ut till det turkosa propellerplanet som tar max sju passagerare.

– Hon är byggd 1970 i England, men flyger ännu, försäkrar den indiske piloten.

Säkerhetsbältet är ett före detta bilbälte och det bullrar så mycket från det tvåmotoriga planet att det inte går att kommunicera med varandra. Jag lämnar mitt liv i pilotens händer och vi lyfter över Georgetown med dess vita trävillor på pelare. Vi flyger över utdikade risfält

som varje år svämmas över av Atlanten och kommer ut till den mäktiga Essequibofloden. Piloten navigerar efter floden och viker sedan av över den täta regnskogen som från luften ser ut som broccoli. Efter en stund flyger vi över en djup dalgång med branta klippvägar som karvats ut i landskapet. Vi har kommit fram till Kaieteurfallet och piloten flyger så nära han kan. En vit vattenvägg dundrar ned i en mossklädd gryta som ser ut att dölja ingången till Fantomens dödskallegrotta.

När planet landat vandrar vi fram till stupet och beundrar fallet som är fyra gånger högre än Niagarafallet.

NÄR PLANET LANDAT vandrar vi fram till stupet och beundrar fallet som är fyra gånger högre än Niagarafallet. Vattenmassorna slår upp och trots att det är söndag finns det inga andra turister vid fallet. Vi får det helt för oss själva. Guiden berättar att vi har tur med att vara här under torrperioden. Under regnperioden är det så mycket vattnet i floden att den gröna grytan fylls av en vit dimma som döljer nästan hela det 250 meter höga fallet.

På eftermiddagen flyger vi vidare till Orinduikfallen som ligger på gränsen till Brasilien. Fallet är format som en trappa och guiden säger att det går att bada här. Jag tvekar inte en sekund och simmar ut i det svarta vattnet. Jag kliver upp på en av klippavsatserna och sätter mig under fallet. Vattenmassorna smattrar ned på mina »»

Kaieteurfallen är 226 meter högt och faller ned i mossklädd gryta som påminner om Fantomens dödskallegrotta.

Imse vimse.

Orinduikfallen vid gränsen mot Brasilien är faktiskt underbara.

Papegojan pratar inte goja, utan engelska.

axlar och ger mig den skönaste massage jag fått på länge. Kaieteurfallen i all ära, men det finns inget bättre än att uppleva ett vattenfall på riktigt. Jag sitter under fallet så länge att piloten kommer ned från landningsbanan och hämtar mig. Vi måste skynda oss tillbaka. Snart går solen ned och landningsbanan i Georgetown har ingen belysning.

Att det inte finns några asfalterade vägar genom Guyana gör att det lilla flygbolaget Trans Guyana Airways är det enda som binder samman landet. Flygbolaget har tio enmotoriga plan som kan ta upp till tretton passagerare var och flyger allt från regeringsfolk och guldgrävare till sjuka indianer och kvinnor som ska föda. Att åka med de små planen är som att cykla. Man hinner ta in mer av omgivningen.

När britterna erövrade Guyana på 1700-talet flydde ursprungsbefolkningen till hjärtat av den svåråtkomliga djungeln. Hit vågade inte engelsmännen ta sig och makushifolket kunde leva i lugn och ro av vad naturen gav. De döpte området till Iwokrama, som betyder tillflyktsort, och bor kvar här än idag. Iwokrama, som är större än Småland, har blivit en av världens mest framgångsrika forskningsstationer när det gäller regnskog. Området är så väl skyddat att inte ens propellerplanen får gå ned här. Vi landar istället i byn Annai som ligger på savannen, tre timmar i jeep från reservatet.

Fördelen med ormfobin är att det är extra spännande för mig att vandra i regnskogen.

TANKEN MED IWOKRAMA är att det inte ska vara ett regnskogsmuseum. Myndigheterna vill att skogen ska leva och att makushifolket ska kunna försörja sig av vad skogen ger. De får lov att fälla en del av träden för försäljning, men de får inte bedriva någon gruvidrift. På reservatet finns också Iwokrama River Lodge som ligger vackert där Essequibo-floden gör en krök. Här bor forskare och ekoturister från hela världen. En del av inkomsterna från lodgen går till ursprungsbefolkningen och alla guiderna är från makushifolket.

Vår guide är en blyg tjej som, precis som jag, är rädd för ormar. Hon bär höga svarta gummistövlar upp till knäna och leder oss på vandringarna i regnskogen. Löverket ger en svalskande skugga och vi lär oss namnen på de enorma träden som producerar syre åt vår planet. En del av träden är stora som dinosaurier och det krävs minst femton människor för att skapa en ring runt stammen. På vår andra dag bestämmer vi oss för att bestiga Turtle Mountain som reser sig flera hundra meter upp i regnskogen. För att komma så nära berget som möjligt kör en motorbåt oss nedför floden. Trots att regnperioden är över för en månad sedan står vattnet fortfarande högt. Floden har ätit sig in i regnskogen och vi kryssar fram mellan träden i det mörka vattnet. Föraren slår av motorn och tyst glider vi in i grönskan. Jag inspekterar varje gren vi åker under för att försäkra mig om att där inte ligger en boaorm som kan slingra sig ned i båten.

Min ormfobi har sin grund i barndomen då vi hälsade på våra kusiner på Lidingö. Vi sprang omkring bland stenar och stockar och rätt som det var hamnade vi framför en huggorm i attackläge. Antagligen hade våra lekar retat upp den. Synen av det vaggande huvudet över kroppen lämnar mig inte, trots att jag bara var sju år. När jag tretton år senare skulle åka på min första Sydamerikaresa besökte jag terrariet i Malmö för att bota min ormrädsla. Istället fick jag höra den ena skräckhistorien efter den andra och det skrämde upp mig ännu mer. »»

Piloten Raul Secharran tillhör den indiska minoriteten i Guyana.

Irengfloden utgör en del av gränsen mot Brasilien.

Turtle Mountain. Guiden är lika rädd för ormar som skribenten och har tagit på sig de högsta gummistövlarna som finns i Guyana.

Fördelen med ormfobin är att det är extra spännande för mig att vandra i regnskogen. Varje steg jag tar är en utmaning. Nackdelen är att jag missar mycket. Det finns över 500 fågelarter i Iwokrama. De lever i trädkronorna medan jag scannar av marken. Men jag njuter i alla fall av deras läten.

När solen går ned i sin vinkelräta bana, som den endast gör vid ekvatorn, dyker en kolibri upp framför mig.

- VILL NI vila lite? undrar guiden.

Vi tar paus och jag får en chans att titta upp i lövverket. En hel värld gömmer sig i trädkronorna. Jag ser en svart spindelapa som klänger fram över träden och en rödnäbbad tukan som iakttar oss från en gren. En ljusblå fjäril fladdrar mellan oss och det känns som om den kom förbi bara för att säga hej. Efter nästan två timmars vandrande når vi toppen av Turtle Mountain. Utsikten är fantastisk och det går att se över hela naturreservatet. Vid horisonten reser sig en bergskedja som ligger på gränsen mot Surinam. Det går också att se Essequibofloden som slingrar sig genom grönskan som den anakonda Jan Lindblad brottades med i filmen *Guyana – vattnens land*.

Vi ställer oss på utsiktsplatsen och tittar ut över ett av världens mest orörda och oförstörda områden – en spillra av den uråldriga regnskogen – och blir stumma av beundran.

Jag känner att jag mår bra av att vara i regnskogen. Alla nya växter och djur får mig att koppla av och gör mig ödmjuk inför livet. Jag inser hur lite jag vet om naturen och hur viktig den är för vårt liv. När vi kommer tillbaka till lodgen på kvällen lägger jag mig i hängmattan på terrassen och blickar ut över floden som glänsar i mån-skenet. Jag känner att regnskogen gör mig gott.

EFTER NÅGRA DAGAR flyttar vi över till Atta lodge som ligger i andra änden av reservatet. Lodgen är betydligt mindre och omgiven av tät regnskog. Här finns en av de andra höjdpunkterna i Iwokrama – en lång hängbro som bundits fast i trädkronorna, 30 meter upp i luften. Från hängbron har du fri sikt över hela skogen. Bästa tiden att gå upp här är i skymningen. De vilda fågelskockarna far fram och tillbaka över regnskogen och letar efter någonstans att sova. Jag hänger över relingen och suger in atmosfären. Förr i tiden kallade européerna Guyana för *Det gröna helvetet*. Jag tycker istället att landet borde kallas *Det gröna hjärtat*. Jag har sällan mått så bra som när jag rest runt i detta bortglömda land vid ekvatorn.

Vad som bidragit till mitt välmående är att jag inte ägnat någon tid åt min så kallade »smarta mobil«. Jag har inte lagt upp några bilder, kommenterat andras bilder eller ens kollat mina mejl. Befriad från mobilen har jag tagit in det verkliga livet. Regnskogen har renat mig.

När solen går ned i sin vinkelräta bana, som den endast gör vid ekvatorn, dyker en kolibri upp framför mig. Den slår 80 vingslag i sekunden, vilket gör att den kan stå helt stilla och även backa i luften. Det är den ensam om att kunna göra i fågelvärlden. Varje dag suger kolibrin i sig nektar som motsvarar dess vikt nio gånger och pollinerar över tusen blommor per dag. Den har en livsviktig uppgift i regnskogen. Ändå är kolibrin mest känd i Sverige för att vara ett gulligt inslag i en Disneyfilm om jularna. **V**

■ Guide på nästa uppslag. »>

Moskitnät finns på de flesta hotell.

Utsikt över Essequibofloden från River Lodge.

Ta in regnskogen med alla sinnen.

Canopy walkway högt upp i trädkronorna vid Atta Lodge.

FOREX BANK

ReseEkonom

Mattias Varén arbetar som ReseEkonom på FOREX Bank med uppdraget att göra din resa enklare och roligare. Här är hans 3 bästa tips på hur du snabbt får ihop pengar till reskassan.

1. HYR UT. Du kan tjäna en bra slant på att hyra ut ditt hem eller din sommarstuga när du själv inte är där. Varför inte hyra ut din båt, bil eller dina trädgårdsverktyg. Du kan till och med hyra ut ditt husdjur till reklaminspelningar. Hyrmarknaden blomstrar!

2. TÖM GARAGET ELLER VINDEN. Prylar som du inte använder som bilbarnstolar, fälgar och däck kan ge ett fint tillskott till reskassan. Enligt en undersökning från Blocket har genomsnittssvensken prylar hemma i förråd och på vindar till ett värde av 25 000 kr. Skräp för dig kan vara en skatt för andra.

3. KOLLA BYRÅLÅDAN. Undersökningar visar att var fjärde svensk har mer än motsvarande 500 SEK i utländsk valuta liggandes hemma. Växla in till rätt valuta inför din nästa resa och vips så har du ett extra bidrag till reskassan.

RESEKONOMEN

Följ med Mattias Varén på hans resor över hela världen på:
www.facebook.com/reseekonomen
www.twitter.com/reseekonomen
www.instagram.com/reseekonom1

GUIDE GUYANA

SNABBFAKTA

Invånare: 735 000.

Tidsskillnad: - 6 timmar.

Landsnummer: +592

Valuta: Guyana dollar, 100 GYD är 3,50 kr.

Språk: alla pratar engelska, men de flesta pratar kreol som kan vara svårt att tyda i början.
Bästa tid att åka: sep-april.
Regnperiod maj-aug.

Visum: automatiskt turistvisum vid ankomst.

RESA DIT

Det är ganska krångligt att ta sig till Guyana. De flesta flyg från Europa mellanlandar i USA. Ett av de bästa sätten är att resa med Caribbean Airlines som flyger från Gatwick i London och mellanlandar på Trinidad. T/r till Georgetown kostar 9033 kr, men då får man betala sitt flyg till Gatwick själv. Med Norwegian kostar t/r mellan Stockholm och Gatwick 1032 kr.

Ett alternativ är KLM till Panama City och därifrån Copa Airlines till Georgetown. T/r med KLM från Stockholm till Panama kostar 9915 kr och t/r

Personalen på Cara Lodge vet hur man tar hand om sina gäster.

På seneftermiddagen faller alltid ett snabbt regn över River Lodge.

med Copa Airlines från Panama till Georgetown kostar 6 700 kr.

RESA RUNT

Den mest professionella resebyrån i Guyana är Wilderness Explorers som i tjuugo år specialiserat sig på detta undanskymda hörn av Sydamerika. De erbjuder en 15 dagars rundresa som innehåller bland annat besök vid Kaieteur- och Orinduikfallen, flera dagars övernattnings och vandring i Iwokramareservatet, besök i indianbyar på savannen Rupununi och fågelskådning. Resan kostar cirka 30 000 kr, då är inrikesflyg, kost och logi inräknat. wilderness-explorers.com

BO

VÄRT VAL! Det bästa hotellet i Georgetown är **Cara Lodge** som är ett stilt viktoriantskt hus i trä, där alltifrån brittiska kungligheter till Mick Jagger bott. Bara att beundra snickarglädjen på de vita balkongerna är värt priset. Hotellet drivs av en irländare som vet hur man tar emot gäster och hotellet har en trevlig bar vid en innergård

runt ett stort mangoträd. Ett dubbelrum kostar 1 000 kr/natt. carahotels.com

Iwokrama River Lodge är ett stort ekohotell och internationellt forskningscenter med plats för 50 utländska forskare. Bungaloverna har utsikt över Essequibofloden. En bungalow med plats för tre kostar 850 kr/natt. Alla rum har hängmatta på terrassen. iwokrama.org

Atta Rainforest Lodge

är en mysig lodge som ligger nära Iwokrama Canopy Walkway som är det bästa sättet att följa fågellivet i regnskogen. Alla rum har en egen inhägnad utomhusdusch med friskt vatten från egen källa. Ett dubbelrum kostar 1 000 kr. iwokramacanopywalkway.com

MAT

Den bästa indiska restaurangen i Georgetown är **Aagman** som ligger på 28 Sheriff Street och erbjuder allt från vegetarisk biriyani till smörkyckling med ljuvlig makhaniås.

Huvudstadens mest populära restaurang är kinesiska **New Thriving** på huvudgatan 32 Main Street. Den har även en stor utomhusterrass med karaokebar.

St George's Cathedral är världens största träkyrka.

Godaste fisken serverar **Bottle Restaurant** på Cara Lodge. Det är en cajunkryddad röd snapper med gudomligt potatismos.

GÅ UT

De två bästa ställena att roa sig på i Georgetown är **Side-walk Café and Jazz Club** på 176 Middle Street och utomhusklubben **Palm Court** på 35 Main Street som brukar ha liveband om helgerna.

PRISLÄGE

Guyana är inte dyrt. En rätters indisk middag kostar ca 150 kr/per och en öl, 33 cl, kostar ca 15 kr. Taxi i centrala Georgetown går på 14 kr/resa.

MISSA INTE!

Guyansk rom. Den är bäst i världen. Testa den 12-åriga El Dorado från Demerara och du förstår varför den varje år vinner internationella priser.

MISSA GÄRNA!

Brasilianska kvarteren i Georgetown med desperata guldgrävare, prostituerade och dåliga köttrestauranger.

MER ATT LÄSA

Den bästa boken om Guyana är *Wild coast: travels on South America's untamed edge* av John Gimlette från 2012. Den handlar om både Guyana, Surinam och franska Guyana. Den enda guidebok om enbart Guyana är *Bradt Travel Guide* från 2011. Den är skriven av Kirk Smock och tar upp det mesta.

